

Za gospodarje

Maribor, dne 17. julija 1935.

Zgodovina naj nas uči!

Če ponovno pišem o gospodarski stiski, ne mislim nositi vode v Savo. Res, da se je napisalo mnogo o tem predmetu, a upam si trditi, da ni bilo vse iz čistih namenov. Tudi današnje žalostno gospodarsko stanje kmeta in delavca so brezvestni ljudje zlorabili in ga mislijo zlorabiti še naprej v svoje sebične namene. Zato je tem bolj potrebno, da pride od nekoč pomoč vsaj v zadnji uri. Bilo bi zločinsko igranje z gospodarsko usodo tisočev in tisočev, če bi še s kakšnimi uredbami o zaščitah sipali nadalje pesek v oči ljudem, ki so na robu obupa. Brez strahu trdim, da bi morali iti v čase nazaj, ko je žvižgal bič graščinskih valpetov po hrbtih slovenskih tlačanov, da bi našli primere strahotnemu preklinjanju, katero pade danes na tiste, ki so sokrivci, skriti podpihovalci in zagovorniki ljudi, ki so se namenoma trudili zato, da bi bila ravno pri nas stiska še hujša.

Kakšen pa je položaj v trenutku?

Denarni zavodi bežijo v zaščito; tožbe proti tistim zavodom, ki še niso pod zaščito, se množijo; kredita ni nikjer; zupanje je že davno izginito; cene kmetским pridelkom nižje kot kedaj. Predobro vedo drugi stanovi, da je danes kmet primoran prodajati pod vsako ceno, če hoče še dihati na svojem. Ali naj govorim o cenah živine? Ta bo kmalu na točki, da bo kmet še moral dati nagrado mesarju, da bo hotel odvezeti vole — zastonj! In da je obup kmeta in delavca še večji, se nahajajo med nami denarni zavodi, ki jih ne štejemo med narodne, in ki razpolagajo poljubno z znatnimi svotami denarja. Zastonj se vprašujemo, od kod imajo denar? Kakor se storjena nam gospodarska škoda ne bo dala nikdar popolnoma popraviti, enako bo škoda v narodnem in državnem oziru nepopravljiva. Ali je do nebes hvalisani

nacionalizem kedaj mislil na to in na strahotne posledice, ki bi lahko iz tega nastale? Najbrž ne, zakaj mislil je samo na sebi!

Poglejmo sedaj, če najdemo kje še kakšne no odpomoči!

Svoječasno sem v posebnem članku opozarjal na poskus, ki je pri starih Grkih odpomogel nekoč gospodarski stiski. Pomagali so si s takozvano sejsahtejo, ki je znižala vrednost denarja, da so dolžniki lažje poplačali svoje dolgove. Grkom je takrat uspelo. Kot dobra učiteljica nam zgodovina poroča še o drugem vzgledu, ki ni nič manj podučljiv, in to iz rimljanske države. Točno pred 1900 leti je vladal rimljansko svetovno včelesilo cesar Tiberij, ena največjih moralnih propalic med vladarji, ki mu pa vladarskih zmožnosti ni odrekati. V Rimu in Italiji je bilo oderuštvo že staro zlo tako, da je že »postava dvanajsterih tablic« določila obrestno mero na 1%. Sloviti Julij Cezar pa je dal postaviti, ki je omejevala posojila in kopičenje denarja v mejah Italije. Trajno tudi to ni pomagalo. Ljudski tribuni so dosegli znižanje obrestne mere na ½%, nazadnje so jo sploh odpravili. Pa kapitalizem je iznajdljiv in si je vedno znal pomagati, četudi na nepošten način. Ker so bile razmere že prežalostne, je pretor Grak spravil leta 33 po Kr. r. zadevo pred senat, to je tje, kjer je bilo gnezdo oderuštva. Zgodovinar Kornelij Tacit poroča, da noben senator ni bil brez krivde; zato so senatorji prosili cesarja Tiberija za milosten spregled. Z njegovim dovoljenjem je bil postavljen rok 18 mesecev, v katerem naj vsak spravi v smislu postave svoje premoženje v red. Posledica je bila huda denarna stiska. Kapitalisti-oderuhi so odpovedali vsa posojila; vsled mnogih obsodb in prisilnih prodaj je šlo mnogo denarja v državno blagajno namesto med ljudi. Cena zemljišč je silno padla in mnogi so imeli ve-

litke zgrube, ali so celo prišli ob vse premoženje. Četudi je senat sprejel sklep, da mora vsak dve tretjini svojega kapitala porabiti v nakup zemljišč, se to ni strogo izvajalo, pač pa so kapitalisti pod to pretvezo kopičili denar v blagajnah.

Na ta način se je namen, da bi s prodajo in nakupom zemljišč pričel denar krožiti med ljudstvom, sprevrgel v nasprotno. Ves kredit je nehal. Kapitalisti so docela obvladali položaj. Nastal je pravcati lov za denarjem in zgodovinar opisuje, kako so ljudje letali semintja; bilo je mnogo prošenj in veliko preprirov pred pretorjevim sodnim stolom.

S propastjo imetja so prišli ljudje tudi ob ugled in dobro ime. Sedaj je 74letni cesar Tiberij z državniško gesto rešil krizo. Dal je nakazati menjalnim bankam sto milijonov sestercijev z naročilom, da lahko dobi posojilo na tri leta brezobrestno vsak, kdor zastavi ljudstvu dvojno protivrednost v zemljišču.

S tem je bil kredit v trenutku vpostavljen in tudi zasebni kapital je bil kmalu na razpolago, posebno ker se za senatni sklep o uporabi dveh tretjin kapitala za nakup zemljišč niso mnogo pobrigali.

Zdi se mi, kakor da bi bil zgodovinar Tacit to zanimivo zadevo zapisal za nas! Več kot nazoren vzgled pa je, kaj se lahko stori dobrega, če se splošne koristi postavijo nad zasebne in če se z učinkovitim sredstvom pride na pomoč tistim, ki so nositelji države. — Ali ni kakor za sklep mojim besedam poročilo, ki prihaja ravno iz Amerike: eno milijardo dolarjev za dolgoročna posojila kmetom izda Amerika? Naj torej ne ostane neusliščan klic, ki je klic tisočernih skoraj obupanih src: Rešite nas, mi to nemo!

F. S.

Vprašanja in odgovori.

P. St. B. Kupil sem samo rezan les, od katerega je že bil plačan poslovni davek. Ali sem ga dolžen še enkrat? — Poslovni davek se plača samo enkrat. Dotični, ki je že plačal poslovni davek, ima itak potrdilo, vi prijavite pri davčni upravi pismeno (kolek 5 Din), da se naj vam ta davek povrne.

A. B. v P. Ali smem prodajati pišča po 1 liter? — Samo z obujjo. Smete pa

po prijavi na srezkem načelstvu, če vam dovoli, imeti vinotoč, tedaj seveda smete prodajati po vsaki količini.

R. Š. v L. Posodil sem denar, nisem ga pa zavaroval z vknjižbo, sedaj so pa drugi vknjiženi, kaj naj napravim? — Sedaj, ko so drugi pred vami vknjiženi, presodite, če je posestvo še toliko vredno, da se splača še vknjižiti. Potem se vknjižite. To morate sedaj vi plačati, a vknjižite pa lahko tudi te stroške. Naj gre vaš dolžnik z vami na sodnijo ter uredita. Toliko pošten bo vendar, če je denar prejel, da bo to rad storil. Če noče, ga imate pravico tožiti in se vknjižiti. Izterjati pa ni mogoče, ker gre pod zaščito.

J. M. v L. Kaj je z »Naprednostjo«? — Kolikor nam je znano, je v likvidaciji. Ponovno svetujemo, da se zavarujete pri »Karitas«, o kateri vemo, da je varna in solidna!

I. S. v Š. Ali vam je znana kaka trdka za aparate za preizkušavanje zemlje? — Obrnite se na trdko prof. dr. F. Brössler d. d. Zagreb, Gunduličeva ulica 7.

T. H. v L. Ali imam pravico do penzije, ker je bil moj mož blizu 40 let v občinski službi? — Mcž je bil v občinski službi kot sluga nastavljen. Poglejte v zapisnik občinskih sej, pod kakimi pogoji je dobil službo. Zelo verjetno je, da ni bilo tega pogoja, da bi dobival pokojnino niti on, kaj šele vi. Ako pa ima občina vsaj malo socialnega čuta, vam bo priznala pokojnino. Če tega noče, vam mora itak dati oskrbnino kot svoji siromašni občanki.

A. S. v D. Kupila sem celo posestvo in ga prevzela v uporabo. Tudi sem ves davek plačala. Name pa je prenešana le ena parcela, druga z drugo številko pa ne. Sorodniki sedaj zahtevajo, da jim to doplačam. — Vi morate dokazati, da ste res vse posestvo kupili in ga začeli uživati. Poglejte listino, na podlagi katere se je na vas prepisala polovica posestva. Na tej listini bo itak omenjeno, da vam je vse prodal in bil samo prevžitar.

I. V. v T. Prejela sem hranilno knjižico kot plačo, kaj naj storim? — Ko ste bili v službi, ste se zadovoljili s tem, sedaj ne boste knjižice vrnili, takrat bi pač ne smeli sprejeti. Hranilnice bodo

gotovo začele vsaj po mašem izplačevati, ker se sedaj zaupanje ljudi zopet vrača.

J. J. v P. Rada bi napravila babiški tečaj. — Vložite prošnjo potom domače občine na bansko upravo. Na občini imajo v »Uradnem listu« tudi podatke, kaj morate priložiti.

L. T. v D. Imam stanovalca, ki že tri leta nič ne plača. Ali ga ne smem ven spraviti, ker imava dogovor za šest let? — Res imata dogovor za šest let, toda tudi za letno plačilo. Da vam ne zastari terjatev, ga morate za najemnino iztožiti!

Č. I. v J. Ali je kako bolniško društvo, kjer se lahko zavarujem za slučaj bolezni? — Če ste delavec, se zavarujte pri Osrednjem uradu za zavarovanje delavcev. Če ste trgovski ali obrtni nastavljenec, pri trgovski bolniški blagajni.

H. Š. v Š. Ker sem bil fotograf, so me zadavčili s pridobnino. Sedaj ne fotografiram več. Ali moram plačati? — Vi sploh niste prijavili obrti fotografa, saj ste bili kaznovani zato. Letos vam, ko sploh ne delate več, ni treba plačati ne davka, ne kazni!

A. H. v B. Naš pismonoša je zoper »Slovenskega gospodarja«, ker ga pač mora raznašati, in ga ne prinaša, kakor bi moral. — Mi smo zadevo prijavili na pristojno mesto. Ker plačamo poštnino in od teh dohodkov so plačani pismonoše, zato imate pravico zahtevati red. Večina pismonoš je itak vzgledno požrtvovalna, druge bo pač treba navaditi na red!

T. Fr. v K. Ponovno sem bil operiran zaradi ran v vojski in izkopal so mi iz telesa velik kos železa. Glavna komisija me je pregledala in ugotovila, da sem popolnoma nesposoben za delo. Invalidnine pa ne dobim. — Popišite ves svoj slučaj in kolekujte s 5 Din ter pošijite banški upravi v Ljubljani, socialni oddelek.

M. L. v S. Kaj naj napravim, da smem kupovati in prodajati jajca ter jih izvažati? — Na srezko načelstvo potom občine vložite prošnjo za obrtni list. Za izvoz se boste pa morali poslužiti predpisanih pogojev.

K. A. v B. Ali je dedščina pod zaščito? — Vaša, ki je naložena v banki, in je pod zaščito, je vezana.

J. P. v M. Ali imajo bratje pravico zahtevati ponovno cenitev posestva, iz katerega so že pred leti dobili doto izplačano? — Nimajo pravica. Od očetovega posestva, ki ga vam je predal, niste dolžni drugega plačati, kakor to, kar je dogovorjeno.

H. P. M. S. Privatni geometer je računal za odmero 660 Din. Račun je previsok, kam se raj pritožimo? — Preje bi se morali dogovoriti, koliko bo računal, sedaj vam bo že znal toliko stroškov, skupaj spraviti, da boste morali plačati.

„Sedem suhih in sedem debelih krav“ pred sto leti pri nas.

Kakor v našem stoletju, tako so tudi v poprejšnjih dobah obiskovale našega kmeta slabe in dobre letine. Tako so n. pr. leta 1782 pokončale kobilice večji del poljskih pridelkov. Leta 1789 je silno ostri zimi sledilo zelo hladno poletje in o kresu je na Zgornjem Štajerskem celo zapadel sneg; leta 1793 pa je skoro vso pomlad deževalo in snežilo, poleti pa je padala toča v velikosti golobjih jajc; takisto je po sicer topli zimi naslednje leto sledila zelo mrzla pomlad. L. 1799 je bila zima kot leta 1789, a leta 1805 je bilo poletje zelo mrzlo. Leta 1814, 1815 in 1816 so bila nerodovitna. Tako leta 1814 nezadostno razvitega grozdja ponekod sploh niso brali, oni pa, ki so ga stisnili, so imeli le neužitno kislico. Leta 1830 je sneg ležal zelo dolgo, radi česar je žito zelo slabo obrodilo in leta 1832 je bilo poletje tako mokro, da je bil vinski pridelek skoro uničen. Tudi leto 1837 in l. 1838 je bilo hladno in mokro; pozimi pa je padlo toliko snega, da ga konj ni mogel pregaziti, zamrznile so vse vode, v spomladi pa so nastopile poplave. Novo leto 1840 se je začelo v znamenju tako hude zime, da je drevje pokalo in mnogo ljudi ozeblo. Poleti pa so se pojavile gosenice in uničile sadje ter skoro ves pridelek na polju, edino vino je še nekam obrodilo, a še to je bilo kislo.

Za slabimi letinami, pa so prišla zelo blagoslovljena leta. Tako se je leta 1783 pojavila suha megla v zraku, bilo je dosti grmljave, leto je bilo zelo rodovito, pridelek obilen. Prav tako je l. 1790

vse, zlasti vino, izredno dobro obrodilo, kakor tudi v letih 1797 in 1811. L. 1802 je bilo podobno letu 1783 in leta 1812 so ljudje pridelali toliko vina, da se je za dva prazna polovnjaka dobil en polovnjak mošta. Izborno je obrodila trta tudi v letih 1819, 1822 in 1830, najboljše pa leta 1834, kajti to leto je bilo izredno vroče in suho, tako da je obrodila samo ozimina, dočim je jaro žito kakor tudi sočivje propadlo. Od kresa do Velšmarna ni bilo dežja; od suše je pregorela ruša, posušilo se je mnogo drevja, kakor tudi trte in usahnili so premnogi studenci. Ljudje so osmukali drevje in trto, da je imela živina kaj jesti. Zima je bila tako topla, da so ljudje lahko hodili brez sukenj ter zunaj obedovali. Ta suša pa je zemljo tako popravila — pravi kronist —, da sta bili naslednji dve leti 1835 in 1836 v vsem silno rodovitni.

Leto 1834 je bilo podobno letu 1839. Trta je zopet izoborno obrodila. Jesen je bila zelo gorka; še o sv. Andreju se je našlo na trti zeleno listje; o Božiču pa je bilo še tako toplo, da so cvetele rože, ljudje pa so hodili bosí.

Seveda so se letinam primerno gibale tudi cene živil. O tem pa prihodnjic.

Gospodarske zanimivosti.

Produkcija piva v Nemčiji je znašala v pivovarskem letu 1934-35 skupno okrog 36,883.400 hl, za 3,622.620 hl, to je skoro 11% več kakor v letu 1933-34, ko je znašala 33,260.790 hl; ni pa še dosegla one iz leta 1931-32 z 37, 090.000 hl. Pač pa se je močno dvignila na Bavarskem, kjer je znašala leta 1931-32 še 10,860.000 hl, 1932-33 le 9,890.000 hl, leta 1933-34 zopet 10,170.000 hl in 1934-35 že 11,100.000 hl. Poraba hmelja je znašala v letu 1934-35 samo na Bavarskem okrog 25.000 stotov, v Nemčiji skupno pa nad 80.000 stotov, dočim je lanski pridelek hmelja le nekaj nad 65.000 stotov in torej ne more kriti niti domače porabe. V takih okoliščinah je seveda prav lahko oblasti cenno hmelju poljubno odrediti.

Razna obvestila.

Hmeljarsko poročilo iz Savinjske doline. V minulem tednu se je zgodaj zju-

traj v nekaterih nasadih izvrševalo še drugo, obilnejše obsipavanje rastline in čiščenje vrst. Tropični vročini je sledilo dolgo zaželjeno ohlajenje s padavinami, koje so pospeševale in še pospešujejo prehod cvetnih nastavkov v cvet. Vročim dnevom sledijo hladne noči, ki zadržujejo širjenje listnatih ušic v nekaterih delih okoliša. Obče stanje se je izboljševalo.

Cene in sejmska poročila.

Mariborski trg. Na mariborski trg 13. julija so pripeljali 17 komadov zaklanih svinj. Svinjsko meso je bilo po 8-9 Din, špeh 10-12. Kmetje so pripeljali 17 voz sena 30-38, 6 voz krompirja 2-2.50, 4 čebule 4-5, zelje glava 1-2, kumarce 1-3, ohrovt 1-2, hren 4-5. Hruške 6-8, slive ringlo 8-10, višnje 5-6, črnicke 2-3, marelice 14-16, breskve 18-20, luščeni orehi 26-28, maline 8-10, grozdje 5-6. Na trgu je bilo 10 vreč pšenice po 1.50, 5 rži 1.25, 12 ječmena 1.25, 14 koruze 1.25, 12 ovsa 1, 6 proša 1.50, 6 ajde 1-2, 12 fižola 1.50-2. Smetana 8-10, mleko 1.50-1.75, surovo maslo 20-24, čajno 26 do 28. Prinesli so 86 kokoši 18-22, 2122 piščancev 15-40, 26 gosi 30-35, 40 rac 10-12, 36 kuncev 5-35.

Mariborski živinski sejem 9. 7. 1935. Prignanih je bilo 22 konjev, 16 bikov, 117 volov, 479 krav in 35 telet, skupaj 669 komadov. Povprečne cene za različne živalske vrste na tem sejmu so bile sledeče: debeli voli 1 kg žive teže od 3.25 do 3.75 Din, poldebili voli 2 do 2.50, plemenski voli 2.50 do 3.25, biki za klanje 2 do 3, klavne krave debele 2.25 do 3.50, plemenske krave 1.50 do 2, krave za klobasarje 1 do 1.25, molzne krave 2 do 2.50, breje krave 2 do 2.50, mlada živina 2.50 do 3.75, teleta 3 do 4 Din. Prodanih je bilo 304 komadov.

Mariborski svinjski sejem 12. 7. 1935. Na ta sejem je bilo pripeljanih 186 svinj, 2 ovci in 1 koza. Cene so bile sledeče: Mladi prašiči 5-6 tednov stari komad 38-60 Din, 7-9 tednov stari 75-80 Din, 3-4 mesece stari 100-150 Din, 5-7 mesecev stari 180-200 Din, 8-10 mesecev stari 250-300 Din, 1 leto stari 400-480 Din, 1 kg žive teže 4-5 Din, 1 kg mrtve teže 7-9.50 Din. Prodanih je bilo 67 svinj.